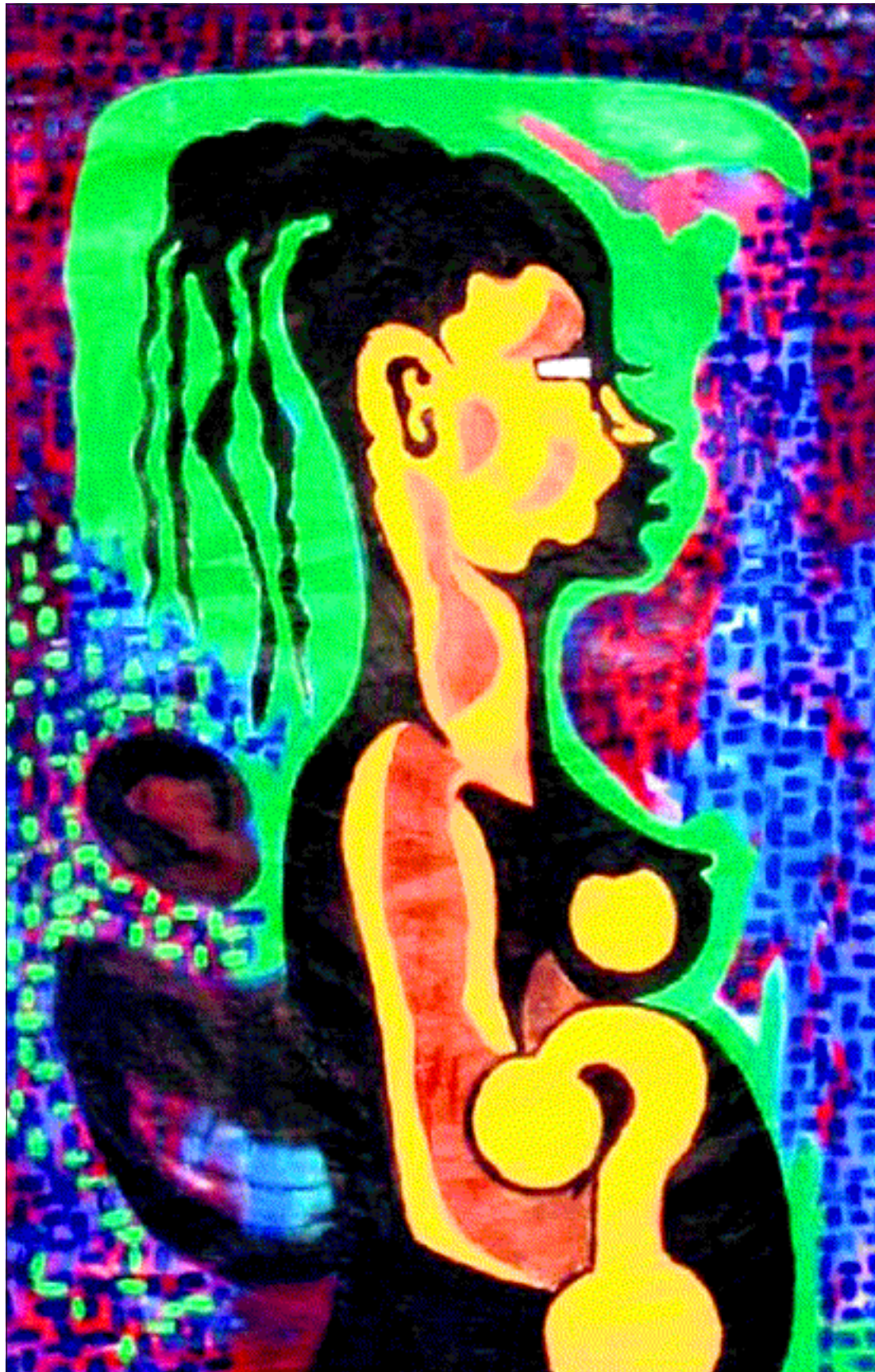

'Mijn geest staat in brand'

Bij de brand in het cellencomplex op Schiphol-Oost kwamen vorig jaar oktober elf mensen om het leven. De Senegalese kunstenaar Cheilch 'Papa' Sakho uit Musselkanaal zat er ook vast, maar overleefde de brand. Zijn kunst is vanaf morgen te zien in een expositie in Groningen.

Door Thomas Ebben

Bovenstaand schilderij is typerend voor het werk dat Sakho een paar jaar geleden maakte.

Cheilch 'Papa' Sakho.

Cheilch Sakho is 46 jaar en verblijft nu bijna zeven jaar in Nederland. De Senegalese heeft een vriendelijk gezicht en een glimlachende mond, maar zijn droevige ogen verraden een innerlijk lijden. Zijn lotgenoten in het asielzoekerscentrum gaven hem de bijnaam 'Papa Sakho'. Na de brand nam Sakho een vaderlijke rol op zich, gaf raad en bemiddelde bij conflicten. Inmiddels noemt iedereen hem zo. Hij signeert zelfs zijn schilderijen met 'Papa Sakho'. Zijn echte kinderen heeft hij echter al zeven jaar niet gezien.

Zijn officiële verblijfplaats is het asielzoekerscentrum in Musselkanaal, maar een maand geleden nam Sakho zijn intrek in het Blauwe Huis. Dit is een pand van het gelijknamige kunstproject, dat zich bevindt in de Amsterdamse nieuwbouwwijk

IJburg. Kunstenaars, schrijvers en architecten die verbonden zijn aan dit project kunnen voor een bepaalde tijd in dit pand wonen. In het Blauwe Huis kan Sakho zich onttrekken aan de hectiek van het asielzoekerscentrum, zich richten op zijn kunst en zijn gedachten op een rijtje zetten.

In zijn kamer staan twee schildersezels. Overal in de kamer liggen schetsen. Tegen de muur staan onvoltooide schilderijen. Uit de stereo klinkt Bob Dylan. Sakho laat een schilderij zien waar hij momenteel aan werkt. *The beginning of new life* noemt hij het. Het toont een gestalte die zich met opgeheven ellebogen opricht vanuit een gebukte positie, omgeven door felle rode en blauwe kleuren. Sakho legt uit dat die gestalte hem symboliseert. "Ik heb een hele tijd in de put gezeten, maar ik begin me weer een beetje beter te voelen."

Sakho groeide op in Dakar, de hoofdstad van Senegal, in een kunstzinnige familie. Op zijn tiende begon hij met schilderen. "Vanaf mijn geboorte ben ik omringd door beeldende kunst en muziek. Ik leerde schilderen en djembé spelen van mijn oudere broers en zus. Beeldende kunst en muziek zijn voor mij met elkaar verweven. Als ik schilder, kan ik niet zonder muziek. Ik luister dan naar van alles en nog wat: Afrikaanse en Arabische volksmuziek. Led Zeppelin en Deep Purple, maar ook 2Pac."

Toen hij nog in Senegal woonde, werd Sakho door een Nederlander overtuigd dat hij hierheen moest komen. Sakho werd verteld dat hij hier zijn werk zou kunnen exposeren en zo geld verdienen. Hij verkocht zijn huis in Dakar voor een ticket naar Nederland. Zijn vrouw en zeven kinderen moesten verhuizen naar een huurappartement. "Eenmaal in Nederland kwam er helemaal niets van exposeren. Ik verloor het contact met de Nederlandse man die mij de exposities en werk zou be-

zorgen. Ik was helemaal alleen."

Nadat hij zijn huis had verkocht en zijn familie achtergelaten, kon Sakho niet met lege handen terugkeren naar Senegal. "Om toch wat geld te verdienen, ging ik werken op de markt op het Waterlooplein. Hard werk, veel sjouwen. Wanneer ik over de telefoon met mijn vrouw sprak, was ze altijd boos op me. Ze dacht dat ik liep te lanterfant en dat ik een relatie had met een Nederlandse vrouw. Op een dag werd ik opgepakt en kreeg te horen dat ik illegaal was."

Wat volgde, was een lange, frustrerende en uitputtende reeks gebeurtenissen. Na op verschillende plaatsen in Nederland in een cel gezeten te hebben, werd hij overgebracht naar Italië. Hier wachtte hij op zijn terugkeer naar Senegal, maar moest vanwege verkeerde papieren weer terug naar Nederland. Uiteindelijk kwam hij terecht in het cellencomplex op Schiphol. Hier voelde hij zich samen met de andere asielzoekers behandeld als een crimineel.

Sakho's schilderijen gaan over Afrika, de liefde voor de vrouw en tegenstellingen als goed en kwaad. In zijn werk resonereert een heimwee naar zijn thuis, zijn vrouw en zijn kinderen, die hij al zo lang niet meer heeft gezien. Kenmerkend zijn ook vaak de symmetrie, duidelijk afgebakende kleurvlakken en beheerste expressie. Althans, tot een jaar geleden.

Als de brand ter sprake komt, verandert de stemming. Tot dan toe oogde Sakho opgetogen en vertelde bedeesd over zijn leven. Opeens wordt hij onrustig, staat hij op van zijn bed en loopt naar het keukentje. Even later gaat hij weer zitten, met rood doorlopen ogen. Met een theedoek droogt hij zijn tranen. Hij steunt zacht van verdriet. "Ik kan niet uitleggen hoe vreselijk het was", zegt hij met gebroken stem. "Het heeft me veranderd op een slechte manier."

Het heeft ons allemaal veranderd."

"Stel je voor: Je zit in een cel en je voelt de hitte van de uitslaande brand, evenals de paniek. In de cel naast je hoor je het geschreeuw van iemand die door de vlammen wordt opgevreten. Een paar tellen later houdt het geschreeuw op en weet je dat ze dood is. Je weet dat het vuur ook voor jou komt." Terwijl hij dit vertelt, verandert zijn ingetogen houding. Zijn ogen worden groter en hij maakt wilde gebaren met zijn handen. Zijn Afrikaanse armbanden ramelen.

De vroegere rust in Sakho's werk is nu vervangen door woeling, de afgebakende kleurvlakken door wilde vegen met de kwast. Fluisterden zijn schilderijen eerst heimwee en hoop, nu schreeuwen ze verwoording en verdriet. Hij toont een doek met daarop vage schetsen voor een schilderij. Aan de zijkant staat een onthoofd lichaam met het hoofd in de handen. Op de plaats waar het hoofd hoort te zitten, sproeien vlammen uit de nek. "Mijn geest staat in brand", zegt hij terwijl hij het doek terug tegen de muur zet.

"Ik ben erg blij met de expositie in Groningen", vertelt Sakho. "Het is een kans om nieuwe mensen en andere kunstenaars te ontmoeten. Mijn vrienden in Musselkanaal zijn ook erg trots en staan achter me. Ik ben hun stem, zeggen ze. Toch is Sakho's werk nog lang niet gedaan na de expositie. Hij verlangt heviger naar de kans om ook zijn recentere werk, dat hij na de brand maakte, te exposeren."

Sakho verwacht echter dat dit nog wel even zal duren. De traumatische ervaringen hebben hem geestelijk en lichamelijk uitgeput. Hij neemt medicijnen om te kunnen slapen en om de eetlust op te wekken. "Ik heb weinig energie en kan me moeilijk concentreren. Maar er is nog zoveel dat ik moet vertellen. Ik kan dat niet met woorden. Ik praat door te schilderen."

EXPOSITIE
De expositie 'De Afrikaanse vrouw' van Cheilch Sakho is te bezichtigen in Kunstproeverij Erika Stulp, Oude Kijk in 't Jatstraat 62, van 15 december 2006 tot 20 januari 2007. Openingstijden: donderdag en vrijdag van 12.00 tot 18.00 uur, zaterdag eveneens koopzondag van 12.00 tot 17.00 uur en op verzoek.

Deze tekening is geïnspireerd op de Schipholbrand.

Kunstenaar overleefde de Schipholbrand en exposeert in Groningen

POP

The Danones viert eerste verjaardag

De Emmense band The Danones, een tribute aan The Ramones, viert uitgebreid zijn eerste verjaardag. Vandaag begint in De Brasserie in Emmen een twee weken durende en zes optredens tellende tournee. In hetzelfde café trad de band vorig jaar december voor het eerst op. The Danones fungeert vanavond, net als de Blues Junkies, als voorprogramma van The Brood Roosters. De overige optredens zijn morgen in De Dobbe, Roden; 23/12 Mercurius Theater, Assen; 25/12 De Brasserie, Emmen; 26/12 The Rambler, Eindhoven en 29/12 ICO, Assen. Aanvang vanavond: 21.30 uur.

BEELDDE KUNST

Henri de Wolf herdacht op Ewsum

Bijna 21 jaar na het overlijden van de excentrieke Groninger Henri de Wolf (1938-1986) is in het Koethuis van borg Ewsum in Middelstum een intiem eerbetoon ingericht aan deze opmerkelijke en roemruchte kunstenaar, reclameman en actievoerder. Vriend en bewonderaar Jim Lambeck uit Oosterwijtwerd selecteerde een dertigtal werken, die een doorsnee vormen van zijn oeuvre. Zo hangen er een aantal van politiek en milieuactivismе doordrenkte schilderijen en de vijfdelige hommage aan saxofonist Charlie Parker, die De Wolf als groot jazzliefhebber (en -beoefenaar) in 1984 maakte. Er is ook een werk uit de indrukwekkende en expressieve serie die de op Java geboren kunstenaar maakte over de politionele acties in Nederlands Indië. Tot 28 januari op woensdag t/m zondag van 13.00 tot 17.00 uur geopend.

FOLK

Dervish naar De Oosterpoort

Dervish neemt een geheel eigen plaats in binnen het wereldje van de folk- en wereldmuziek. Het geluid van de leren - binnenkort namens hun land te zien op het Eurovisie Songfestival in Helsinki - is opgebouwd rond de mooie, warme stem van zangeres Cathy Jordan. Haar bandleden kennen de kneepjes van het vak en beheersen de Ierse jigs, reels, hornpipes, airs en ballades tot in de puntjes. Dervish speelde op grote festivals als Rock in Rio en het Amerikaanse Wolftrap, en stond deze zomer nog in het Concertgebouw in Amsterdam. Zondag speelt de groep in De Oosterpoort in Groningen. Aanvang: 20.15 uur. Entree: € 19.

VISUALIA 713

Christus aan de Leie

Door Eric Sbos

Zo breed is de Leie niet, maar je weet het maar nooit. Het riviertje meandert door een landschap zoals we dat nog kennen van de expositie Vlaamse expressionisten in het Groninger Museum, twee jaar geleden. Als de kunstenaars uit Gent of uit de buurt van Latem niet schilderden, beeldhouwden, schreven of houtdrukten, zaten ze te vissen langs de Leie. Als we aan de oever gaan zitten, zouden we niet raar opkijken als Guido Gezelle langs kwam punteren. Of als Karel van de Woestijne daar stond te declameren of de Gentse kunstenaars zaten te picknicken.

Je zou niet raar opkijken als Guido Gezelle langs kwam punteren

Zoiets kennen we in Holland niet. Nou ja, Giethoorn misschien. Maar dat is niet hetzelfde. In Giethoorn heb je geen rivier die ons herinnert aan de voortgang der dingen, aan het stromen van de vrije geest, aan de eeuwigheid in schijnend contrast met onze tijdelijkheid. Zo'n Leie was er al toen er in Vlaanderen nog geen mensen woonden. Dus weet niemand hoe diep het er is. Stel dat de eeuwigheid juist op die plek zijn eindigheid kent?

Op deze twee houtsneden uit een grotere serie van de Vlaamse kunstenaar Jozef Condré, die nota bene pas in Nederland de Vlaamse expressionisten ontmoette, zien we iemand zitten vissen. Het is de heilige reus Christophorus. We kennen niet zijn echte naam, hij leefde vermoedelijk in de derde eeuw, maar het gaat om de legende van het Christuskind dat een rivier wilde oversteken en aan de reus vroeg om hem naar de overkant te dragen. De heilige nam het kind op zijn schouders en bracht het veilig naar de andere oever. Sindsdien heet hij Christophorus, 'Christus-drager', en is zijn eeuwige lot elke reiziger te helpen die in hem gelooft. Dus druk zal hij het niet meer hebben.

Karel van de Woestijne herschreef de legende van Christophorus. Jozef Condré (1890-1957) maakte er een aantal houtsneden bij, in een expressionistische stijl, want in de hoekigheid ligt de emotie besloten, niet in de stroomlijn. Daarin voelden de Gentse Leiekunstenaars zich aan elkaar verwant. Sociaal bewogen, zoekend naar de emotie in hun voortaan.

Jozef Condré was eigenlijk beeldhouwer. In dat werk zien we dezelfde hoekigheid en schonkigheid. Op het Frankrijkplein in Gent staat daarvan een mooi voorbeeld, het standbeeld van de sociaal bewogen politicus Edward Anseele. Ook en vooral in de houtsnede kon Condré zijn streven naar emotie kwijt met weerbarstige vormen in een zwart-witte expressie.

Kijkend naar de vissende Christophorus zouden we komende zomer niet verbaasd zijn als niet alleen Gezelle en Van de Woestijne aan de Leie zouden zitten, maar ook het Christuskind, op zoek naar een christen die hem nog wil dragen.

TENTOONSTELLING

De houtdrukken van Jozef Condré maken deel uit van 'Beeld van een verzameling', de collectie van W.R.H. Koops in het Ploegenvijloen van het Groninger Museum. Open: di/t/m zo 10-7 uur. Tot 27 februari.

Jozef Condré: 'Christophorus: Aan 't vissen' (links) en 'Aan wal' (rechts). Copyright: 2006 Groninger Museum, Groningen

BARBARA'S BELEVENISSEN

